

فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد شوشتر

سال پنجم، شماره دوازدهم، بهار ۱۳۹۰

تاریخ دریافت: ۸۹/۹/۷ تاریخ پذیرش: ۸۹/۱۲/۹

صص ۵۵ - ۸۶

بررسی عوامل مؤثر بر گرایش برون کوچی (مهاجرت) با تأکید بر نظریه اورت لی و موریسون: مطالعه موردی شهرستان آبادان

رضا علی محسنی^۱، محمد کریم منصوریان^۲ و نادیا اسد مینایی^۳

چکیده

تحقیق حاضر به دنبال بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان است. حجم نمونه این پژوهش ۳۸۵ نفر از زنان و مردان گروه سنی (۲۰ تا ۵۴ ساله) چهار قومیت فارس، عرب، بختیاری - لر و سایر قومیت‌هاست که با دو روش تصادفی و گلوله برفی انتخاب شده‌اند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده و نتایج تحلیل داده‌ها که با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، آزمون T-TEST, ANOVA انجام شده بیانگر آن است که: بین قومیت، زبان مادری، نوع منزل مسکونی و وجود اقوام در داخل و خارج از آبادان با متغیر

mohseninet@yahoo.com

۱- استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرگان

۲- دانشیار بخش جامعه‌شناسی دانشگاه شیراز

۳- کارشناس ارشد جمعیت‌شناسی

وابسته گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد؛ یعنی قومیت عرب کمترین گرایش به مهاجرت را داشته، کسانی که زبان مادریشان کردی است، بیشترین تمایل به مهاجرت را دارند و کسانی که دارای منزل مسکونی ملکی هستند، گرایش کمتری به برون کوچی دارند. کسانی که اقوامی در آبادان دارند تمایل کمتری به مهاجرت داشته و کسانی که اقوامی خارج از آبادان دارند، گرایش بیشتری به برون کوچی دارند. بین عوامل اقلیمی (گرما و گردوغبار)، عوامل اقتصادی (اشتغال بهتر، درآمد بیشتر، خدمات رفاهی و درمانی مناسب)، عوامل اجتماعی-فرهنگی (نبود امکانات تفریحی، سیستم آموزشی مناسب، امنیت اجتماعی، حاکمیت فرهنگ روستایی و خرابه‌های بجا مانده از جنگ) و گرایش به برون کوچی، رابطه معناداری وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: برون کوچی، مهاجرت، قومیت، عوامل، آبادان.

مقدمه

مهاجرت (Migration)، پدیده جدیدی نیست. انسان همیشه در حرکت بوده و برای بدست آوردن غذا، از یک نقطه به نقطه دیگر رفته است. پس از ساکن شدن آدمیان نیز، این حرکت ادامه یافته، اما علل و محرک‌های آن تغییر کرده است. (وحیدی، ۱۳۶۴: ۹) بی تردید قسمت مهمی از تاریخ و تمدن کشور ما ره آورد مهاجرت‌ها و ساخته مهاجران است. نام این کشور بیشتر منسوب به قومی است که به گفته‌ای، در اواسط هزاره دوم قبل از میلاد به این سرزمین مهاجرت کرده‌اند، در آن اسکان یافته‌اند، سلسه‌های متعددی را تشکیل داده‌اند و تمدنی را پایه گذاری کرده‌اند که امروزه به عنوان یکی از قدیمی ترین تمدن‌های انسانی شناخته می‌شود. (زنجانی، ۱۳۷۳: ۶۱) مهاجرت با تغییر پایگاه، شغل و موقعیت مکانی فرد نیز مرتبط است. همچنین، مهاجرت یک پدیده اجتماعی-اقتصادی است که نتیجه مجموعه پیچیده‌ای از عوامل اجتماعی، روان شناختی، اقتصادی و سیاسی است. (کشتکار، ۱۳۸۱: ۲۲).

از اینروست که اهمیت مهاجرت و نقش آن در تغییرات اجتماعی، جمعیتی و اقتصادی، به خصوص در کشورهای جهان سوم بر کسی پوشیده نیست و یکی از عوامل اصلی ناهماهنگی توزیع جمعیت در سرزمین است.

بیان مسأله

استان خوزستان به علت موقعیت جغرافیایی و راهیابی به آبهای بین‌المللی از طریق بنادر صادراتی امام و ماهشهر از یکسو و بعلت برخورداری از زیرساخت‌های مناسب در صنعت، کشاورزی، خدمات و ارتباطات همواره مهاجران زیادی را از کلیه استانهای کشور به خصوص استان‌های اصفهان، فارس، مرکزی و تهران پذیرفته است. (بیک محمدی، ۱۳۸۲: ۱۸۰) اما با آغاز جنگ تحمیلی، خسارت‌های ناشی از جنگ نه تنها در بعد اقتصادی که در زمینه اجتماعی و فرهنگی بمراتب عمیق‌تر و جبران‌ناپذیرتر است. از هم پاشیدگی سیستم‌های اجتماعی، متلاشی شدن فرهنگ‌های فعال و پویا، زخم‌های عمیق روانی که بازماندگان مناطق جنگی تا سال‌های سال گرفتار عوارض دردناک آنها خواهد بود، پراکندگی و مهاجرت اجباری صدها هزار نفر به مکانهای دیگر، تبعات و پیامدهای جمعیتی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و بسیاری از آسیب‌های دیگر از این جمله‌اند.

پس از اتمام جنگ، طبق سرشماری سال ۱۳۸۵ استان خوزستان به‌عنوان دومین استان مهاجر فرست کشور پس از استان کرمانشاه شناخته شده و در رسانه‌های جمعی و افکار عمومی استان این نگرانی ابراز می‌شود که جریان مهاجرت به بیرون از استان در مقایسه با جریان عکس آن قوت بیشتری داشته است، (ارشاد، ۱۳۸۱: ۱۱۰) در این میان شهرستان آبادان بیشترین سهم را در مهاجر فرستی داشته است. (راد، ۱۳۸۹: ۴)

با توجه به مطالب فوق و مشاهده مشکلات عدیده اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، آموزشی، بهداشتی و ... مردم شهرستان آبادان که در قالب عوامل دافعه‌گریبانگیر آنهاست، انجام تحقیق درباره بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان ضروری است و در

این راستا می‌توان دافعه‌های این شهرستان را (که در دهه‌های ۳۰ و ۴۰ یک منطقه کاملاً مهاجرپذیر بوده و اکنون به یک قطب مهاجر فرستی در کشور تبدیل شده است) شناسایی کرد و گامی در جهت رفع موانع و دافعه‌های موجود برداشت.

اهداف تحقیق

در این تحقیق، هدف، بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان است که در این راستا بتوانیم به شناخت دقیقتری از این عوامل برسیم، لذا با توجه به جامعه آماری مردان و زنان گروه سنی (۲۰ تا ۵۴ ساله) ساکن آبادان، اهداف پژوهش حاضر در دو بخش کلان اهداف اصلی و اهداف فرعی قابل ارائه است که به شرح زیر به آنها اشاره می‌شود:

الف: اهداف اصلی: بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان

ب- اهداف فرعی:

- ۱- زمینه سازی جهت کشف علل و متغیرهای دخیل در رشد روزافزون مهاجر فرستی از شهرستان آبادان
- ۲- جلب نظر و توجه مسؤولان و برنامه ریزان به پدیده ی مهاجرت و خسارت‌های ناشی از آن در شهرستان آبادان

پیشینه تحقیق

الف- مروری بر تحقیقات داخلی

درباره جریانهای مهاجرت داخلی در ایران مطالعات زیادی صورت پذیرفته و دلیل اصلی آن وقوع مهاجرت

روستاییان به شهرها در ایران که حداقل از سال‌های پس از جنگ جهانی دوم (دهه ۱۳۲۰) سابقه تاریخی دارد. (ارشاد، ۱۳۸۴:۱۱۳) در اینجا مختصراً مروری داریم به چند پژوهش انجام شده در زمینه مهاجرت: بیک محمدی (۱۳۸۲) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیلی جغرافیایی بر روند مهاجرت در استان خوزستان» سعی کرده که روند مهاجرتی استان خوزستان بین سال‌های

۱۳۳۵ تا ۱۳۷۵ را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل جغرافیایی قرار داده و مساله مهاجرت از دو نظر مورد توجه و بررسی قرار گرفته: ۱- از نظر مهاجرت‌های بین استانی و مهاجرت‌های داخلی استان ۲- از نظر توزیع مهاجران در سطح استان. منافی (۱۳۷۸) در مقاله «مهاجرت و رابطه آن با بزهکاری، نمونه موردی شهر وین ۱۹۹۶» مهاجران شامل افرادی می‌شوند که دارای ملیتهای مختلف بوده و شهر وین به‌عنوان نمونه انتخاب و مورد بررسی قرار گرفته است و نتایج تحقیق حاکی از آن است که تعداد مهاجران کشورهای با اقتصاد ضعیف نسبت به کشورهای صنعتی و پیشرفته به مراتب بیشتر است ... و از میان مهاجران خارجی افرادی که از درآمد پایین تری برخوردار هستند، بیشتر مرتکب جرم و جنایت شده‌اند. ارشاد (۱۳۸۱) در مقاله «تصویری از مهاجرت در استان خوزستان در دهه ۷۵-۶۵ و موضوع مهاجرت بازگشتی» هدف عمده مقاله خود را در ضمن توجه به الگوی کلاسیک مهاجرت مرحله‌ای، توجه بیشتر به الگوی مهاجرت بازگشتی که در کشورهای جهان سوم چندان عمومیت نداشته، ولی در زندگی اجتماعی و اقتصادی شرایط کنونی خوزستان مؤثر بوده است، قرار داده است. صالحی (۱۳۷۱) در تحقیق خویش با عنوان مروری بر " پدیده فرار مغزها و عوامل مرتبط بر آن " می‌نویسد: عواملی که زمینه ساز فرار مغزها در کشورهای جهان سوم شده‌اند بدین شرح‌اند: ضعف نظام آموزشی در کشورهای جهان سوم را در واقع می‌توان در صدر انگیزه‌های مؤثر بر دفع مغزها قرار داد ... کمبودهایی که در کشورهای مبدأ وجود دارد، ایجاد جاذبه برای متخصصین از سوی کشورها پیشرفته با استفاده از ترفندهای گوناگون، تسهیل قوانین مهاجرتی که شرایط را هر چه بیشتر برای خروج متخصصین مهیا می‌سازد. علاوه بر علل اصلی، عوامل فرعی تری در این مورد وجود دارد که تجمع آنها، زمینه‌ی فرار را مساعدتر می‌سازد، از جمله: انگیزه‌های اجتماعی و روانی، شکل نظام وظیفه، بوروکراسی شدید، تقلید زندگی غربی و تمرکز امکانات در پایتخت و شهرهای بزرگ کشورهای جهان سوم، عدم امکان جذب متخصص در شهرهای بزرگ که ترجیح می‌دهند کشور را ترک کنند، عدم ثبات سیاسی، وقوع جنگ و کودتا. شریفی (۱۳۷۶) در تحقیقی با عنوان «بررسی گرایش اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های تهران

به مهاجرت از کشور در سال ۱۳۷۶» به بررسی انگیزه مهاجرت نخبگان پرداخته است. در این پژوهش متغیرهای بسیاری (مانند متغیرهای جامعه شناختی، جمعیت شناختی، روانشناختی و...) بررسی شده که در نهایت، متغیرهای دافعه اجتماعی داخل، جاذبه اجتماعی خارج، زمینه و شرایط شغلی، دافعه سیاسی داخل، جاذبه سازمانی و تعداد فرزندان، رابطه معنی داری با متغیر وابسته (گرایش به مهاجرت) داشته و در معادله رگرسیون باقی مانده‌اند. همچنین، عنوان شده است که متغیرهای امکانات و جاذبه‌های خارجی بیشترین همبستگی را با تمایل به مهاجرت داشته و متغیر امنیت شغلی بیشترین همبستگی معکوس را داراست. نهایتاً عنوان کرده است که با توجه به دافعه‌های موجود در مبدأ و جاذبه‌های مقصد انگیزه مهاجرت اعضای هیئت علمی در کل، متوسط و پایین ارزیابی می‌گردد. دلایلی که باعث ماندن در کشور می‌شود: رضایت شغلی و نبود امکانات و شرایط برای مهاجرت است. شعبانلو (۱۳۸۰) در تحقیقی با عنوان «بررسی گرایش دانشجویان دانشگاه صنعتی شریف به مهاجرت» به این نتایج رسیده است: فرض تأثیر ارزیابی افراد از شرایط داخل و خارج از کشور و نگرش‌ها و ویژگی‌های شخصی آنان بر گرایش به مهاجرت شان با توجه به اطلاعات و آزمون‌های تأیید شده است. از سوی دیگر در مورد شرایط داخل و خارج از کشور روابط مطرح شده در فرض‌های مربوط به رابطه‌ی بین گرایش به مهاجرت (به عنوان متغیر وابسته) با شرایط سیاسی و فرهنگی داخل و خارج از کشور و همچنین شرایط اقتصادی داخل کشور تأیید و با شرایط اجتماعی و حرفه‌ای داخل و خارج از کشور و همچنین شرایط اقتصادی خارج از کشور رد شوند. در خصوص ابعاد و جوانب پنج گانه اقتصادی، سیاسی، حرفه‌ای، اجتماعی و فرهنگی نتایج نشان داده است که ارزیابی از شرایط سیاسی داخل و خارج از کشور بیشترین ارتباط را با گرایش آنان به مهاجرت دارد و ارزیابی از شرایط فرهنگی در رتبه دوم قرار می‌گیرد. نتایج تحقیق از سوی دیگر نشان می‌دهند که گرایش و تمایل به مهاجرت تا حدودی نیز متأثر از نگرش‌ها و ویژگی‌های شخصی افراد می‌باشد. بدین ترتیب که وجود برخی از آنها در افراد باعث می‌شود که گرایش آنها به مهاجرت کمتر باشد (عواملی مثل احساس تعلق و وظیفه به کشور و جامعه، احساس

وابستگی به خانواده و ...) وجود برخی از نگرش‌ها و ویژگی‌ها (مانند ترقی خواهی) نیز باعث می‌شوند گرایش و تمایل افراد به مهاجرت بیشتر شود. جعفریان (۱۳۸۲) در تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل مرتبط با تمایل اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های جنوب شرق به مهاجرت از کشور در سال تحصیلی (۸۲-۸۱)» بیان نمودند که از بین ۷ عامل مؤثر به ترتیب عوامل اقتصادی، سیاسی، مدیریتی - آموزشی و سن در معادله رگرسیون چندگانه معنی‌دار هستند. با توجه به یافته‌های تحقیق، مهمترین عامل که بیشترین رابطه را با تمایل به مهاجرت از کشور داشت، عوامل اقتصادی بوده است. احمدی (۱۳۸۳) در تحقیقی با عنوان «بررسی گرایش به مهاجرت از روستا به شهر و عوامل مؤثر بر آن در شهرستان شیروان و چرداول»، برای تبیین آن به عوامل محیطی و عوامل فردی توجه کرده است و از تئوری جاذبه و دافعه، تئوری سیستمی، قانون ارتباطات و مهاجرت راونشتاین و دیدگاه مهاجرت تبعی (زنجره‌ای) استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان داده است که در خصوص عوامل مؤثر بر گرایش به مهاجرت در سطح فردی، میزان وابستگی به اقوام و خویشاوندان مهاجرت کرده و از عوامل محیطی، میزان جاذبه شهر از نگاه فرد، میزان دافعه روستا از نگاه فرد و فشارهای بوم شناختی از جمله عوامل مؤثر بر گرایش به مهاجرت از روستا به شهر در این شهرستان می‌باشند. از بین متغیرهای بررسی شده، متغیر میزان وابستگی به خویشاوندان مهاجرت کرده با ضریب رگرسیونی (۰/۵۰۴) بیشترین تأثیر را بر میزان گرایش به مهاجرت داشته است. بین متغیرهای تحصیلات، وضعیت تأهل، وضعیت فعالیت، سن و پایگاه اقتصادی و اجتماعی افراد رابطه معنی‌داری مشاهده نشده است. اردهائی (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان «تجربه اقامتی و تمایل به مهاجرت به شهر تهران» به بررسی مقایسه‌ای دانشجویان غیر تهرانی دانشگاه‌های تهران، شیراز و مازندران پرداخته و مهمترین عوامل جاذبه تأثیر گذار در تمایل به مهاجرت به تهران؛ اشتغال، امکانات رفاهی و بهداشتی، امکان ادامه تحصیل دانسته‌اند. از جمله عوامل دافعه مبداء به ترتیب؛ کمبود تسهیلات رفاهی و تفریحی، کمبود امکانات تحصیلی، فقر فرهنگی، بیکاری و نبود شغل مناسب، کمی درآمد و فقر، کوچک بودن محیط و کمبود تسهیلات بهداشتی را نام برد. مهمترین متغیر

تاثیرگذار بر تمایل به مهاجرت به تهران، جاذبه شهر تهران است. مهمترین متغیر تاثیرگذار بر میزان جاذبه شهر تهران میزان دافعه مبدا است. . . میزان ارتباط با خانواده بیشترین تاثیرگذاری (منفی) را بر میزان دافعه مبدا دارد. میزان هزینه‌های مهاجرت به تهران دومین متغیر تاثیرگذار بر میزان تمایل به مهاجرت است. هر قدر سطح شبکه مهاجرتی دانشجویان در تهران بیشتر باشد میزان جاذبه و در نتیجه میزان تمایل به مهاجرت افزایش می‌یابد. دانشجویان با پایگاه اجتماعی - اقتصادی بالا سطح شبکه مهاجرتی بیشتر را در تهران دارا می‌باشند. از متغیرهای مستقل بیرونی، متغیر نگرش به مهاجرت، مهمترین متغیر تاثیرگذار بر میزان تمایل به مهاجرت است. با افزایش سن میزان تمایل به مهاجرت نیز افزایش می‌یابد. دره زرشکی (۱۳۸۶) در تحقیقی با عنوان «تمایل جوانان روستایی پسر شهرستان کرمانشاه به مهاجرت و عوامل مؤثر بر آن» بر اساس یافته‌های تحقیق می‌توان اظهار داشت که نگرش نسبت به کشاورزی، سن، سطح تحصیلات، تعداد مسافرت به شهر، روابط بین فردی در روستا، ساختار خانواده و اختلاف خانوادگی از عوامل مؤثر در تمایل به مهاجرت به شمار می‌آیند. دلایل ذکر شده در قالب چهار دلیل اصلی جای دارند که به ترتیب عبارتند از: دلایل اقتصادی، زمینه‌ای، فرهنگی و اجتماعی که مهمترین دلایل مهاجرت نیز دلایل اقتصادی گزارش شده است. بر خلاف برخی از تصورات، راحت طلبی و فزون خواهی از دلایل مهاجرت جوانان روستایی به شهرها نیست. جعفری معطر (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان «بررسی زمینه‌های مؤثر بر گرایش دانش آموزان نخبه به مهاجرت از کشور» در بین دانش آموزان مقطع دبیرستان باشگاه دانش پژوهان جوان که تعداد جامعه آماری ۲۳۲ نفر بوده‌اند، همین تعداد به علت قَلت، به عنوان نمونه آماری در تحقیق که به روش پیمایشی است انتخاب شده‌اند. نتایج بیانگر آن است که بین میزان گرایش به مهاجرت با متغیرهای مستقل مشکلات فرهنگی و آموزشی، مشکلات سیاسی، مشکلات اقتصادی، مشکلات اجتماعی، امید، عوامل واسطه‌ای، دافعه داخلی و جاذبه خارجی رابطه وجود دارد ولی بین میزان گرایش به مهاجرت با متغیرهای مستقل عوامل شخصی، پایگاه اقتصادی - اجتماعی، جنسیت و محل سکونت رابطه وجود ندارد. نتایج تحلیل رگرسیونی

حاکی از آن است که متغیر میزان امید بیشترین تأثیر و متغیر عوامل واسطه‌ای کمترین تأثیر را بر متغیر وابسته گرایش به مهاجرت داشته‌اند. یار محمدی قاسمی (۱۳۷۲) در تحقیقی تحت عنوان "بررسی انگیزه‌های مهاجرت روستاییان و عشایر به شهر ایلام" تفاوت درآمد در شهر و روستا، مقدار کم زمین در روستا، بیکاری، رشد جمعیت مناطق روستایی، بیکاری فصلی و وجود مشاغل کاذب را از انگیزه‌های مهاجرت روستاییان ذکر نمود. سبزیان (۱۳۶۶) پژوهشی با عنوان "ساختار اقتصادی، اجتماعی روستا و مهاجرت از روستا در استان اصفهان" پرداخته است و به این نتیجه دست یافت که عوامل اقتصادی مهمترین عامل مهاجرت‌های روستایی است، فقدان منابع مناسب در آمد و عدم اشتغال مناسب در روستا از جمله این عوامل است. فقدان ارتباط و آموزش و نابرابریهای موقعیت اجتماعی شهر و روستا و انزوای اجتماعی روستاها سبب تشدید مهاجرت‌های روستایی بوده است. بین وسایل ارتباط جمعی مانند تلویزیون و مهاجرت ارتباط معنی داری مشاهده نشده است. صندوق پست و دفتر تلگراف از جمله امکانات ارتباط روستاها بود که سبب تشدید مهاجرت‌های روستایی شده است. موسسات آموزشی بویژه در مقاطع بالای تحصیلی ارتباط معناداری با مهاجرت داشته‌اند و نتایج مشاهدات نشان داده که بر خلاف تصور معمول در برخی موارد امکانات و تاسیسات رفاهی و خدماتی در روستا برای مهاجرت بوده‌اند. افلاطونی (۱۳۶۷) مطالعه ای تحت عنوان "بررسی مهاجرت از دو حوزه آبخیز لیره سر و گلنبد در شمال کشور" در سال ۱۳۷۶ انجام شد که نتایج آن با توجه به وضع اقتصادی و اجتماعی روستاهای دو حوزه مورد بررسی چنین می‌توان بیان کرد: هر قدر وضع اقتصادی روستا نامناسب تر و امکان اشتغال به مشاغل کارگری کمتر باشد، نرخ مهاجرت از آن بیشتر می‌شود و هر چه تسهیلات و امکانات اجتماعی بیشتر باشد، نرخ مهاجرت آن کمتر است، به عبارت دیگر در کلیه روستاهایی که کارکردهای اقتصادی، اجتماعی آنها کار آیی خود را از دست داده باشند شاهد نرخ فزاینده ی مهاجرت هستیم و روستاهایی که هنوز برخی کارکردهای اقتصادی، کار آیی داشته باشند یا دارای کارکردهای نوین اقتصادی یا اجتماعی شده باشند نرخ مهاجرت کمتری خواهد داشت.

ب- مروری بر تحقیقات خارجی

مسی در مقاله‌ای تحت عنوان « ساختار اجتماعی، استراتژی‌های خانوار و علیت تجمعی مهاجرت» برای بررسی عناصر ناهمگون پیشینه نظری و تحقیقی مهاجرت نیروی انسانی و برای ساخت نظریه مهاجرت بطور همزمان سطوح چندگانه تحلیل را در یک دیدگاه طولی مورد بررسی قرار داده است. بررسی نشان داد که مهاجرت یک پدیده بسیار پویا بوده، بنابراین برای تحلیل آن باید مجموعه‌ای از داده‌های چند سطحی که بر سطوح فردی، خانوار و جامعه مشتمل می‌شود را فراهم نمود. (Massey, 1990). لونگ (Long) در بررسی رابطه بین ویژگی‌های فردی با جابجایی محل سکونت، رابطه بین سن، جنس و وضعیت نکاحی را با تغییر محل سکونت در شش کشور؛ نیوزلند، ایالات متحده، انگلستان، ژاپن، بلژیک و ایرلند را بررسی کرده است. در هر شش کشور، درصد جابجایی برای کودکان ۴-۱ ساله بالاتر بوده و در سنین ۱۴-۱۰ ساله به شدت کاهش یافته و در سنین ۲۴-۲۰ سالگی به سرعت افزایش می‌یافته است. از گروه سنی ۲۴-۲۰ سالگی به بعد تا آخرین گروه سنی (۷۵+)، جابجایی محل سکونت به تدریج کاهش می‌یافت... (Long, 1992) برژینسکی در تحقیقی با عنوان «مهاجرت و فرصت» به بررسی پدیده مهاجرت نخبگان در بین دانشجویان چینی پرداخت. نامبرده نظریه نظام جهانی را برای تبیین پدیده مهاجرت نخبگان در چین مناسب دید یافته‌ها نشان می‌دهد. آنهایی که کشور چین را ترک کرده‌اند، خواهان احترام، عدالت و بکارگیری آنچه که آموخته بودند هستند. (برژینسکی، ۱۹۹۳: ۵۴)

پس از بررسی و کنکاش در پیشینه تحقیقات داخلی و خارجی، این نتیجه به دست آمد که تاکنون پژوهشی در مورد مهاجرت از شهرستان آبادان انجام نگرفته است. تحقیق حاضر به دنبال کشف علل و متغیرهایی است که زمینه رشد روزافزون مهاجرت از این شهرستان را فراهم کرده و بر این اساس پژوهش حاضر درصدد بررسی عوامل مؤثر بر گرایش برون کوچی (مهاجرت) از شهرستان آبادان برآمده است.

مبانی نظری تحقیق

۱- نظریه مهاجرت اورت لی

نظریه‌های جامعه‌شناسی در زمینه مهاجرت را می‌توان تحت عنوان نظریه جامع اورت لی بررسی کرد. در چارچوب این نظریه چهار دسته عوامل بر مهاجرت تأثیر می‌گذارند:

- ۱- عواملی که در مبدأ اثر می‌کنند؛ ۲- عواملی که مربوط به مقصد هستند؛ ۳- عواملی که مربوط به بین مقصد و مبدأ هستند؛ ۴- عواملی که مربوط به خصوصیات شخصی هستند.

۲- نظریه‌های اقتصادی مهاجرت

۲-۱ - نظریه سرمایه انسانی و هزینه و فایده

این نظریه مفهوم سرمایه‌گذاری در انسان و بالا بردن مهارت نیروی انسانی است. در این نظریه، فرض اساسی این است که افراد وقتی تصمیم به مهاجرت می‌گیرند که فایده مهاجرت کردن به هزینه آن فزونی داشته باشد. فایده مهاجرت در ارزش درآمد بالقوه پس از مهاجرت در مقایسه با درآمد کنونی می‌باشد. فایده‌های غیر پولی نظیر ترجیح برای زندگی در یک شهر بخصوص نیز در قلمرو این نظریه قرار دارد. هزینه‌ها شامل خرج سفر و جابجایی، هزینه اقتصادی مربوط به درآمد از دست رفته در طی مهاجرت و پیدا کردن کار جدید و هزینه‌های روانی نظیر ترک خانه و محله مورد علاقه و ورود به شهر غریب است. (لهسای زاده، ۲۲۳:۱۳۶۸)

۲-۲ - نظریه مهاجرت موریسون

کارهای موریسون به روشنی نشان داده است که مدت سکونت بر تمایل به حرکت تأثیر می‌گذارند. هر چه یک نفر بیشتر در یک محل بماند، احتمال اینکه از آنجا حرکت کند کمتر است برعکس، هر چه تواتر حرکت وی بیشتر باشد، احتمال اینکه یک حرکت کننده با سابقه باشد، بیشتر است. بالاخره، موریسون بحث می‌کند که سه عامل: الف) مرحله دایره زندگی ب) فشارهای شغلی و ج) تجارب مهاجرت‌های قبلی، بر آستانه تحریک فرد تأثیر

می‌گذارند. هر کدام از این ویژگی‌های فرد در تصمیم به مهاجرت تاثیر می‌گذارد. (لهسایی زاده، ۱۳۶۸: ۹۹)

۳-۲- سیاست‌های مربوط به بوم‌گزینی

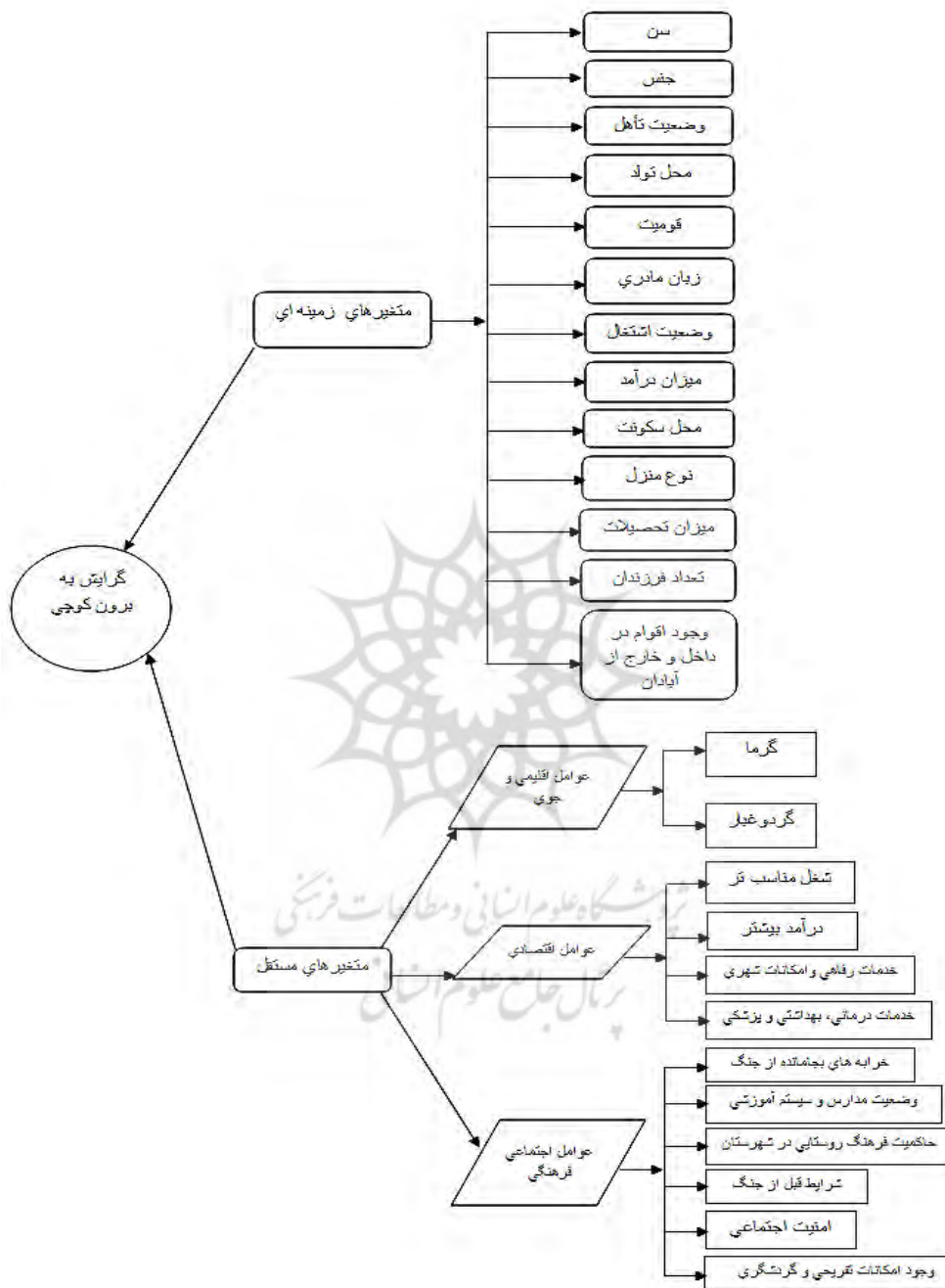
بطور کلی، سیاست‌هایی که در کشورهای مهاجر پذیر پیگیری می‌شود، بسیار بیشتر از سیاست‌های بوم‌گذاری کشورها، بر مهاجران اثر می‌گذارد. کشورهای کمی وجود دارند که بر تعداد بوم‌گزینانی که ممکن است وارد کشور شوند، یا بر فعالیت‌هایی که آنها پس از ورود می‌توانند انجام دهند، هیچ‌گونه محدودیتی برقرار نکرده باشند. از طرف دیگر، مقامات دولتی غالباً معیارهایی برای تشویق بوم‌گزینی در نظر می‌گیرند. عمومی کردن زمین بوسیله کشورهای مهم مهاجر پذیر در قرن ۱۹، نمونه از سیاست‌هایی است که مشوق و محرک بوم‌گزینی است. (وحیدی، ۱۳۶۴: ۵۵)

۴-۲- فرضیه قلب جامعه

بر این نکته تأکید دارد که فرهنگ بوم‌گزینان در اقلیت باقی می‌ماند و فشار فرهنگ اکثریت، نفوذ شدیدی بر بوم‌گزینان اعمال می‌کند و بخصوص فرزندان بوم‌گزینان خود را با آن تطبیق می‌دهند. موفقیت یا شکست فرایند ادغام به عوامل متعددی بستگی دارد. از آن جمله، طرز تلقی و رفتار حکومت کشوری که مهاجران به آن وارد می‌شوند و مردمی که مهاجران در میان آنها زندگی می‌کنند و همچنین طرز تلقی و فرهنگ خود گروه بوم‌گزینان از عوامل مؤثر بشمار می‌روند. کشور مهاجر پذیری که در آن ساخت اجتماعی محکم و مقاومی وجود ندارد و موقعیتی برابر با بومیان در اختیار بوم‌گزینان قرار می‌دهد، به تسریع ادغام کمک می‌کند. (وحیدی، ۱۳۶۴: ۱۲۱)

مدل علی تحقیق

با توجه به نظریات فوق‌الگوی تحقیق بدین صورت شکل گرفته است:

فرضیات تحقیق

- ۱- به نظر می‌رسد بین سن افراد پاسخگو و گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان رابطه وجود دارد.
- ۲- به نظر می‌رسد بین جنس افراد پاسخگو و گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان رابطه وجود دارد.
- ۳- به نظر می‌رسد بین وضعیت تاهل افراد پاسخگو و گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان رابطه وجود دارد.
- ۴- به نظر می‌رسد بین محل تولد افراد پاسخگو و گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان رابطه وجود دارد.
- ۵- به نظر می‌رسد بین قومیت افراد پاسخگو و گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان رابطه وجود دارد.
- ۶- به نظر می‌رسد بین زبان مادری افراد پاسخگو و گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان رابطه وجود دارد.
- ۷- به نظر می‌رسد بین وضعیت اشتغال افراد پاسخگو و گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان رابطه وجود دارد.
- ۸- به نظر می‌رسد بین میزان درآمد افراد پاسخگو و گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان رابطه وجود دارد.
- ۹- به نظر می‌رسد بین نوع منزل مسکونی افراد پاسخگو و گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان رابطه وجود دارد.
- ۱۰- به نظر می‌رسد بین میزان تحصیلات افراد پاسخگو و گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان رابطه وجود دارد.
- ۱۱- به نظر می‌رسد بین وجود اقوام در داخل و خارج از آبادان و گرایش به برون کوچی از شهرستان آبادان رابطه وجود دارد.

۱۲- به نظر می‌رسد بین عوامل اقلیمی (گرما و گرد و غبار) و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

۱۳- به نظر می‌رسد بین عوامل اقتصادی (شغل بهتر، درآمد بیشتر، امکانات رفاهی و خدمات درمانی) و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

۱۴- به نظر می‌رسد بین عوامل اجتماعی - فرهنگی (وضعیت مدارس، امکانات تفریحی، امنیت اجتماعی، خرابه‌های موجود، حاکمیت فرهنگ روستایی، نبود شرایط قبل از جنگ) و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

روش شناسی تحقیق

جامعه آماری این پژوهش، زنان و مردان گروه سنی (۲۰ تا ۵۴ ساله) شهرستان آبادان است که از روش نمونه گیری اتفاقی (احتمالی) و همچنین روش گلوله برفی (جهت تکمیل حجم نمونه برخی از گروههای قومی) استفاده شده است. حجم نمونه پژوهش حاضر شامل ۳۸۵ نفر است که ۱۳۳ نفر از آنها عرب، ۱۰۳ نفر فارس، ۹۷ نفر بختیاری - لر و ۵۲ نفر ترک و کرد بودند. جهت گرد آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است و تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز با استفاده از آمار توصیفی (فراوانی، میانگین، درصدها و ...) و آمار استنباطی (ضریب همبستگی، پیرسون، آزمون ANOVA و آزمون T-TEST) است.

یافته‌های پژوهش

۱- توصیف ویژگی‌های جامعه آماری

در این مطالعه برای بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به برون کوچی، متغیرهای زمینه‌ای چون سن، جنس، محل تولد افراد پاسخگو، قومیت، زبان مادری، وضعیت اشتغال، میزان درآمد، محل سکونت، نوع منزل مسکونی، میزان تحصیلات، تعداد فرزندان، وجود اقوام در داخل و خارج از آبادان و متغیرهای مستقل عوامل اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و اقلیمی در نظر گرفته شده و در قالب پرسشنامه و بر اساس طیف لیکرتی کاملاً موافقم، موافقم، بی نظرم،

مخالفم و کاملاً مخالفم طراحی و بین ۳۸۵ نفر که با استفاده از روش گلوله برفی انتخاب شدند توزیع شده است و اطلاعات به دست آمده از پاسخگویان بیانگر آن است که: بیشترین گروه سنی متعلق به گروه سنی ۲۹ تا ۲۵ سال و کمترین گروه سنی متعلق به افراد بین ۴۹ تا ۴۵ سال است. ۷۳٪ افراد پاسخگو مرد، ۲۶٪ زن و بقیه جنسیت خود را اعلام نکرده‌اند. ۶۶٪ متاهل و ۳۰٪ مجرد و مابقی مشخص نکردند. ۴۰/۵٪ متولد آبادان، ۴۷٪ متولد شهرستان، ۱٪ متولد خارج از کشور و ۸۸٪ محل تولد خود را بیان نکردند. ۲۷٪ پاسخگویان قومیت فارس، ۳۴/۵٪ قومیت عرب، ۲۵/۲٪ قومیت لر و بختیاری و ۱۳/۵٪ از سایر قومیت‌ها (کرد و ترک) بوده‌اند. ۵۷٪ پاسخگویان زبان مادریشان فارسی و ۳۰٪ عربی، ۸/۶٪ ترکی و ۳/۹٪ سایر زبانها و ۳٪ زبان خود را اعلام نکردند. ۸۰٪ افراد شاغل، ۱۸/۴٪ بیکار و ۱/۶٪ هم پاسخی نداده‌اند. همانطور که نمودار صفحه بعد نشان می‌دهد بیشترین درصد حقوق (میزان درآمد) مربوط به گروه چهار یعنی بین ۵۰۰ تا ۳۵۰ هزار تومان است و کمترین درصد مربوط به گروه یک (زیر ۱۵۰ هزار تومان) است. ۳۳/۸٪ پاسخگویان ساکن منطقه یک آبادان، ۲۶٪ ساکن منطقه دو و ۴۰/۳٪ به این سوال پاسخی نداده‌اند. ۴۸/۱٪ افراد دارای منزل ملکی ۳۳٪ دارای منزل اجاره‌ای - رهنی، ۱۳/۲٪ ساکن منزل سازمانی و ۵/۷٪ سایر موارد را پاسخ داده‌اند. در بین پاسخگویان بیشترین میزان تحصیلات مربوط به مقطع متوسطه و کمترین درصد را مقطع ابتدایی تشکیل می‌دادند ۳۴ درصد افراد پاسخگو فرزندی نداشتند ۴۰٪ بین ۱ تا ۳ فرزند، ۱۳٪ بین ۴ تا ۶ فرزند ۷/۴/۴ فرزند و بیشتر و ۸/۶٪ هم به این سوال پاسخی ندادند. ۱۵/۸٪ خویشاوندانی در آبادان نداشته و ۸۲/۶٪ دارای بستگانی در آبادان بودند. ۳۱/۷٪ از افراد پاسخگو تمایل زیاد و ۳۶/۶٪ تمایل کمی به مهاجرت داشتند.

در مورد عوامل اقلیمی

در مورد گرمای هوا و گرایش به مهاجرت ۶۵/۶۵٪ کاملاً موافق و موافق، ۱۰/۶٪ بی‌نظر و ۲۳/۴٪ مخالف و کاملاً مخالف بودند. در مورد تمایل به مهاجرت بخاطر گرد و غبار ۸۲/۶٪ کاملاً موافق و موافق، ۷٪ بی‌نظر و ۱۰/۴٪ مخالف و کاملاً مخالف بودند.

در مورد عوامل اقتصادی

۵۶/۹٪ در مورد گرایش به مهاجرت بخاطر اشتغال بهتر، کاملاً موافق و موافق، ۱۷/۹٪ بی نظر و ۲۵/۲٪ مخالف و کاملاً مخالف بودند. در مورد درآمد بیشتر در شهرهای دیگر و گرایش به مهاجرت ۴۵/۷٪ کاملاً موافق و موافق، ۲۲/۹٪ بی نظر و ۳۱/۵٪ مخالف و کاملاً مخالف بودند. درباره امکانات رفاهی مثل (آب شرب سالم، فاضلاب، گاز شهری و...) ۸۷/۸٪ کاملاً موافق و موافق، ۳۹٪ بی نظر و ۸/۳٪ مخالف و کاملاً مخالف بودند. در مورد خدمات درمانی و بهداشتی ۸۲/۳٪ کاملاً موافق و موافق، ۷/۳٪ بی نظر و ۱۰/۴٪ مخالف و کاملاً مخالف بودند.

در مورد عوامل اجتماعی - فرهنگی

۸۱/۲٪ افراد پاسخگو در مورد وضعیت مناسبتر سیستم آموزشی شهرهای دیگر و گرایش به مهاجرت کاملاً موافق و موافق، ۸/۱٪ بی نظر و ۱۰/۷٪ مخالف و کاملاً مخالف بودند. ۸۳٪ افراد در مورد امکانات تفریحی و گردشگری کاملاً موافق و موافق، ۶/۵٪ بی نظر و ۱۰/۷٪ مخالف و کاملاً مخالف بودند. ۶۵/۵٪ درباره امنیت اجتماعی کاملاً موافق و موافق، ۱۳٪ بی نظر و ۲۰/۵٪ مخالف و کاملاً مخالف بودند. ۴۶٪ درباره خرابیهای بجا مانده از جنگ و گرایش به برون کوچی کاملاً موافق و موافق، ۱۵/۳٪ بی نظر و ۳۸/۵٪ مخالف و کاملاً مخالف بودند. در مورد حاکمیت فرهنگ روستایی و گرایش به برون کوچی ۴۶٪ کاملاً موافق و موافق، ۱۷/۹٪ بی نظر و ۳۴/۸٪ مخالف و کاملاً مخالف بودند. درباره تمایل به ماندن در آبادان به شرط وجود شرایط قبل از جنگ، ۷۴/۳٪ کاملاً موافق و موافق، ۱۳٪ بی نظر و ۱۲/۵٪ مخالف و کاملاً مخالف بودند.

در مورد متغیر وابسته گرایش به برون کوچی

در این گزینه ۴۰٪ تمایل زیاد، ۱۷/۹٪ تمایل متوسط، ۱۵/۸٪ گرایش به مهاجرت تاحدودی، ۲۵/۵٪ تمایل کم و ۰/۸٪ پاسخی به این گزینه ندادند.

۲- تجزیه و تحلیل داده‌ها

اطلاعات جمع آوری شده با برنامه SPSS پردازش شده‌اند و پرسش‌های پژوهش در قالب ۱۴ فرضیه مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

فرضیات:

فرضیه اول: بین سن و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

فرض H1: بین سن و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرض H0: بین سن و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه آزمون	N	سطح معناداری (Sig)	نوع آزمون	فرضیه
(-)	گرایش برون کوچی=۳۸۲ سن=۳۶۷	۰/۶۶۴	Pearson Correlation	رابطه بین سن و گرایش برون کوچی

در این فرضیه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است و با توجه به سطح معناداری (Sig) که بالای ۰/۰۵ است و درجه اطمینان ۰/۹۹، فرض H1 رد شده و فرض H0 تایید می‌گردد، بعبارت دیگر: بین سن و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

فرضیه دوم: بین جنس و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

فرض H1: بین جنس و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرض H0: بین جنس و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه آزمون	N	F	t	df	سطح معناداری (Sig)	سطح معناداری (Sig)	نوع آزمون	فرضیه
(-)	گرایش برون کوچی=۳۸۲ مرد=۲۷۸ زن=۱۰۲	۰/۰۹۳	۰/۹۰۱	۳۷۸	۰/۳۷۴	۰/۷۶۱	Independent sample t test	رابطه بین جنسیت و گرایش برون کوچی

در این فرضیه از آزمون T-TEST استفاده شده است و با توجه به سطح معناداری (Sig) که بالای ۰/۰۵ است و درجه اطمینان ۰/۹۵، فرض H1 رد شده و فرض H0 تایید می گردد بعبارت دیگر: بین دو جنس (مرد-زن) و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

فرضیه سوم: بین وضعیت تاهل و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

فرض H1: بین وضعیت تاهل و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرض H0: بین وضعیت تاهل و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه آزمون	N	F	t	df	سطح معناداری (Sig)	سطح معناداری (Sig)	نوع آزمون	فرضیه
(-)	گرایش برون کوچی=۳۸۲ متاهل=۲۵۲ مجرد=۱۱۶	۱/۴۱	۰/۴۵	۳۶۶	۰/۶۴	۰/۲۳	Independent sample test	رابطه بین تاهل و گرایش برون کوچی

در این فرضیه از آزمون T-TEST استفاده شده است و با توجه به سطح معناداری (Sig) که بالای ۰/۰۵ است و درجه اطمینان ۰/۹۵، فرض H1 رد شده و فرض H0 تایید می گردد بعبارت دیگر: بین وضعیت تاهل (متاهل-مجرد) و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

فرضیه چهارم: بین محل تولد و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

فرض H1: بین محل تولد و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرض H0: بین محل تولد و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه آزمون	N	Sum of Squares	F	df	سطح معناداری (Sig)	نوع آزمون	فرضیه
(-)	گرایش برون کوچی=۳۸۲ آبادان=۱۵۴ شهرستان=۱۸۱ خارج=۴	۲/۶۱	۰/۸۴	۲	۰/۴۲	ANOVA	رابطه بین محل تولد و گرایش برون کوچی

در این فرضیه از آزمون ANOVA استفاده شده است و با توجه به سطح معناداری (Sig) که بالای ۰/۰۵ است و درجه اطمینان ۹۵٪، فرض H1 رد شده و فرض H0 تایید می گردد بعبارت دیگر: بین محل تولد و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

فرضیه پنجم: بین قومیت و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

فرض H1: بین قومیت و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرض H0: بین قومیت و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه آزمون	N	Sum of Squares	F	df	سطح معناداری (Sig)	نوع آزمون	فرضیه
(+)	گرایش برون کوچی=۳۸۲ فارس=۱۰۱ عرب=۱۳۳ بختیاری ولر=۹۶ سایر قومیتها=۵۲	۴۹/۲	۱۱/۷	۳	۰/۰۰۰	ANOVA	رابطه بین قومیت و گرایش برون کوچی

در این فرضیه از آزمون ANOVA استفاده شده است و با توجه به سطح معناداری (Sig) که زیر ۰/۰۵ است و درجه اطمینان ۹۵٪، فرض H0 رد شده و فرض H1 تایید می گردد بعبارت دیگر:

بین قومیت و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد و قومیت عرب نسبت به قومیت‌های دیگر تمایل کمتری به مهاجرت دارد.

فرضیه ششم: بین زبان مادری و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

فرض H1: بین زبان مادری و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرض H0: بین زبان مادری و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه آزمون	N	Sum of Squares	F	df	سطح معناداری (Sig)	نوع آزمون	فرضیه
(-)	گرایش برون کوچی=۳۸۲ فارسی=۲۱۸ عربی=۱۱۶ ترکی=۳۳ سایر زبانها=۱۴	۳۴/۳۹	۷/۹۵	۳	۰/۰۰۰		رابطه بین زبان مادری و گرایش برون کوچی

در این فرضیه از آزمون ANOVA استفاده شده است و با توجه به سطح معناداری (Sig) که زیر ۰/۰۵ است و درجه اطمینان ۰/۹۵، فرض H0 رد شده و فرض H1 تایید می گردد بعبارت دیگر: بین زبان مادری و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد و کسانی که زبان مادریشان کردی بود نسبت به زبانهای دیگر بیشترین تمایل را به مهاجرت دارند.

فرضیه هفتم: بین وضعیت اشتغال و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

فرض H1: بین وضعیت اشتغال و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرض H0: بین وضعیت اشتغال و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه آزمون	N	F	t	df	سطح معناداری (Sig)	سطح معناداری (Sig)	نوع آزمون	فرضیه
(-)	گرایش برون کوچی=۳۸۲ شاغل=۳۰۵ بیکار=۷۱	۰/۴۷	-۰/۹۷	۳۷۴	۰/۳۴	۰/۴۹	Independent sample test	رابطه بین وضعیت اشتغال و گرایش برون کوچی

در این فرضیه از آزمون T-TEST استفاده شده است و با توجه به سطح معناداری (Sig) که بالای ۰/۰۵ است و درجه اطمینان ۹۵٪، فرض H1 رد شده و فرض H0 تایید می گردد بعبارت دیگر: بین وضعیت اشتغال و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

فرضیه هشتم: بین میزان درآمد و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

فرض H1: بین میزان درآمد و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرض H0: بین میزان درآمد و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه آزمون	N	Sum of Squares	F	df	سطح معناداری (Sig)	نوع آزمون	فرضیه
(-)	گرایش برون کوچی=۳۸۲ (زیر ۱۵۰)=۳۰ (۱۵۰ تا ۲۵۰)=۴۳ (۲۵۰ تا ۳۵۰)=۵۱ (۳۵۰ تا ۵۰۰)=۱۰۴ ۵۰۰ به بالا=۹۰	۶/۳۴	۱/۰۳	۴	۰/۳۸	ANOVA	رابطه بین میزان درآمد و گرایش برون کوچی

در این فرضیه از آزمون ANOVA استفاده شده است و با توجه به سطح معناداری (Sig) که بالای ۰/۰۵ است و درجه اطمینان ۹۵٪، فرض H1 رد شده و فرض H0 تایید می گردد بعبارت دیگر: بین میزان درآمد و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

فرضیه نهم: بین نوع منزل مسکونی و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

فرض H1: بین نوع منزل مسکونی محل تولد و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرض H0: بین نوع منزل مسکونی و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه آزمون	N	Sum of Squares	F	df	سطح معناداری (Sig)	نوع آزمون	فرضیه
(+)	گرایش برون کوچی=۳۸۲ ملکی=۱۸۳ اجاره‌ای- رهنی=۱۲۱ سازمانی=۵۱ سایر موارد=۲۲	۱۶/۱۰۳	۳/۶	۳	۰/۰۱۴	ANOVA	رابطه بین نوع منزل مسکونی و گرایش برون کوچی

در این فرضیه از آزمون ANOVA استفاده شده است و با توجه به سطح معناداری (Sig) که زیر ۰/۰۵ است و درجه اطمینان ۹۵٪، فرض H0 رد شده و فرض H1 تایید می گردد بعبارت دیگر: بین نوع منزل مسکونی و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دهم: بین میزان تحصیلات و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

فرض H1: بین میزان تحصیلات و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرض H0: بین میزان تحصیلات و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه آزمون	N	Sum of Squares	F	df	سطح معناداری	نوع آزمون	فرضیه
(-)	گرایش برون کوچی=۳۸۲ ابتدایی=۲۴ راهنمایی=۵۴ متوسطه=۱۳۱ فوق دیپلم=۶۳ لیسانس=۹۳ فوق لیسانس و بالاتر=۱۱	۱۰/۴۱	۱/۱۵	۶	۰/۳۳۰	ANOVA	رابطه بین میزان تحصیلات و گرایش برون کوچی

در این فرضیه از آزمون ANOVA استفاده شده است و با توجه به سطح معناداری (Sig) که بالای ۰/۰۵ است و درجه اطمینان ۹۵٪، فرض H1 رد شده و فرض H0 تایید می گردد بعبارت دیگر: بین میزان تحصیلات و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

فرضیه یازدهم: بین وجود اقوام در داخل یا خارج از آبادان و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

فرض H1: بین وجود اقوام در داخل یا خارج از آبادان و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرض H0: بین وجود اقوام در داخل یا خارج از آبادان و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه آزمون	N	سطح معناداری (Sig)	نوع آزمون	فرضیه
(+)	گرایش برون کوچی = ۳۸۲ وجود اقوام در داخل یا خارج از آبادان = ۳۲۷	۰/۰۰۰	Pearson Correlation ۰/۳۳۹ =	رابطه بین وجود اقوام در داخل یا خارج از آبادان و گرایش برون کوچی

در این فرضیه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است و با توجه به سطح معناداری (Sig) که برابر با ۰/۰۰۰ است و درجه اطمینان ۹۹٪، فرض H0 رد شده و فرض H1 تایید می گردد بعبارت دیگر: بین وجود اقوام در داخل یا خارج از آبادان و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوازدهم: بین عوامل اقلیمی و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

فرض H1: بین عوامل اقلیمی و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرض H0: بین عوامل اقلیمی و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه آزمون	N	سطح معناداری (Sig)	نوع آزمون	فرضیه
(+)	گرایش برون کوچی=۳۸۲	۰/۰۰۰	Pearson Correlation ۰/۵۲۳ =	رابطه بین عوامل اقلیمی و گرایش برون کوچی

در این فرضیه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است و با توجه به سطح معناداری (Sig) که برابر با ۰/۰۰۰ است و درجه اطمینان ۹۹٪، فرض H0 رد شده و فرض H1 تایید می گردد بعبارت دیگر: بین عوامل اقلیمی و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه سیزدهم: بین عوامل اقتصادی و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

فرض H1: بین عوامل اقتصادی و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.
فرض H0: بین عوامل اقتصادی و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه آزمون	N	سطح معناداری (Sig)	نوع آزمون	فرضیه
(+)	گرایش برون کوچی=۳۸۲	۰/۰۰۰	Pearson Correlation ۰/۵۲۲ =	رابطه بین عوامل اقتصادی و گرایش برون کوچی

در این فرضیه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است و با توجه به سطح معناداری (Sig) که برابر با ۰/۰۰۰ است و درجه اطمینان ۹۹٪، فرض H0 رد شده و فرض H1 تایید می گردد بعبارت دیگر: بین عوامل اقتصادی و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه چهاردهم: بین عوامل اجتماعی - فرهنگی و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد.

فرض H1: بین عوامل اجتماعی - فرهنگی و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.
فرض H0: بین عوامل اجتماعی - فرهنگی و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود ندارد.

نتیجه آزمون	N	سطح معناداری (Sig)	نوع آزمون	فرضیه
(+)	گرایش برون کوچی=۳۸۲	۰/۰۰۰	Pearson Correlation ۰/۶۰۱	رابطه بین عوامل اجتماعی - فرهنگی و گرایش برون کوچی

در این فرضیه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است و با توجه به سطح معناداری (Sig) که برابر با ۰/۰۰۰ است و درجه اطمینان ۹۹٪ فرض H0 رد شده و فرض H1 تایید می گردد بعبارت دیگر: بین عوامل اجتماعی - فرهنگی و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج تحقیق

با مروری بر پیشینه و چهار چوب نظری تحقیق بویژه نظریه اورت لی که بر عوامل دافعه و جاذبه در مبدا و مقصد تاکید می کند و نظریه موریسون که از نظریات غالب این پژوهش هستند و بررسی جداول یک بعدی و دو بعدی تحقیق به این موضوع پی می بریم که با توجه به مهاجرت های گسترده ای که در طی چند سال اخیر از شهرستان آبادان صورت گرفته و با توجه به نواقص و مشکلاتی که در زمینه های مختلف وجود دارد و زمینه گرایش به برون کوچی از این شهرستان را سبب شده است، نتایج حاصل از این تحقیق به شرح زیر است:

بین متغیر قومیت و متغیر وابسته گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد و یافته های پژوهش حاضر با برخی از جنبه های پژوهشهای شعبانلو (۱۳۸۰)، احمدی (۱۳۸۳) و همچنین نظریه اورت لی که عوامل و ویژگیهای شخصی را از جمله عوامل مؤثر بر مهاجرت می داند همخوانی دارد. ساکنان اصلی و اکثریت جمعیت شهرستان آبادان را قومیت عرب

تشکیل می‌دهند و با توجه به بافت عشیره‌ای و طایفه‌ای حاکم بر روابط اجتماعی آنها که انسجام و وابستگی هر چه بیشتر افراد به یکدیگر، تمرکز در منطقه و نهایتاً بر خورداری از شبکه خویشاوندی وسیع و گسترده در زادگاه خود را بدنبال دارد بهمین دلیل نسبت به سایر قومیت‌های ساکن در شهرستان احساس تعلق خاطر بیشتری کرده و بنابراین کمترین تمایل به برون کوچی از شهرستان آبادان را دارند.

بین متغیر زبان مادری و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد که این فرضیه نیز با پژوهش‌های شعبانلو (۱۳۸۰)، صالحی (۱۳۷۱) و نظریه اورت لی همخوانی دارد. شهروندان کردزبان که درصد اندکی از تنوع قومی آبادان را به خود اختصاص داده‌اند (و در این پژوهش، غالباً محل تولدشان در شهرستان‌هایی غیر از آبادان است) اغلب جهت کسب درآمد بیشتر به صورت فردی و خانوادگی به این شهرستان مهاجرت کرده و در حال حاضر به لحاظ جمعیتی، کمترین جمعیت شهرستان را تشکیل می‌دهند این قومیت به دلیل دوری از اقوام و خویشاوندانشان دارای حداقل روابط خانوادگی و رفت و آمدهای فامیلی در شهرستان بوده و به نظر می‌رسد دوری از دیار و خویشان و همزیانانشان سبب شده که بیشترین تمایل به برون کوچی را از شهرستان آبادان داشته باشند.

بین متغیر نوع منزل مسکونی و گرایش به برون کوچی رابطه معناداری وجود دارد. اثبات این فرضیه با نظریه موریسون که "هر چه یک نفر در یک محل بیشتر بماند، احتمال اینکه از آنجا حرکت کند کمتر است و برعکس هر چه تواتر حرکت وی بیشتر باشد احتمال اینکه یک (حرکت کننده با سابقه) باشد بیشتر است" (لهسایی زاده، ۱۳۶۸: ۹۹) همخوانی دارد. با توجه به این نظریه و ضرورت مسکن به عنوان نیاز اساسی بشر و عامل استقرار فرد در یک مکان، افرادی که دارای منزل ملکی در آبادان بوده و مدت زمان اقامتشان بواسطه برخورداری از مسکن ملکی بیشتر بوده است، گرایش کمتری به برون کوچی دارند، چرا که یکی از تعلقات افراد به سرزمین و دیار، داشتن خانه و کاشانه در آن منطقه است و صاحبان خانه تمایل بیشتری به ماندن دارند.

بین متغیر وجود اقوام در داخل و خارج از آبادان و گرایش به برون کوچی رابطه وجود دارد که تایید این فرضیه با پاره ای از نتایج تحقیقات شعبانلو (۱۳۸۰)، احمدی (۱۳۸۳)، اردهانی (۱۳۸۵) همخوانی دارد یعنی پاسخ گویان در صورتی که بستگانی را در آبادان داشته باشند گرایش کمتری به مهاجرت دارند و بالعکس در صورت داشتن اقوامی در خارج از آبادان تمایل بیشتری به مهاجرت داشته‌اند، بنابراین افراد اگر خویشاوندانی در محل سکونت خود داشته باشند، احساس وابستگی بیشتری کرده و برعکس اگر بستگانی در آن محل نداشته باشند احساس غربت و دل‌تنگی حاصله، گرایش وانگیزه به مهاجرت را در آنها تقویت خواهد کرد و البته لازم به ذکر است که نتایج حاصل از تایید این فرضیه، نتایج تایید شده در فرضیه‌های قبل را (مبتنی بر تمایل بیشتر قومیت عرب به ماندن و گرایش بیشتر قوم کرد به برون کوچی) تایید می‌نماید.

بین متغیر عوامل اقلیمی (گرما و گرد و غبار) و گرایش به برون کوچی با سطح معناداری ۰/۰۰۰ رابطه معناداری وجود دارد و فرضیه مورد نظر با توجه به نظریه اورت لی که به عوامل دافعه در مبدا اشاره دارد، کاملاً تایید شده است و می‌توان پی برد که مردم آبادان، عامل گرد و خاک را یکی از عوامل اصلی دافعه این شهرستان دانسته و با توجه به اینکه این عامل تهدیدی جدی علیه سلامتی همه شهروندان خصوصاً کودکان و سالمندان است در کنار عامل گرما، انگیزه و گرایش برون کوچی پاسخگویان به سایر نقاط را تقویت می‌کند.

بین متغیر مستقل عوامل اقتصادی (اشتغال بهتر، درآمد بیشتر، خدمات رفاهی و درمانی مناسب) و گرایش به برون کوچی با سطح معناداری ۰/۰۰۰ رابطه وجود دارد و یافته‌های این پژوهش با بعضی از جنبه‌های پژوهش‌های منافعی (۱۳۷۸)، صالحی (۱۳۷۱)، شریفی (۱۳۷۶)، شعبانلو (۱۳۸۰)، جعفریان (۱۳۸۲)، دره زرشکی (۱۳۸۶)، جعفری معطر (۱۳۸۷)، یارمحمدی قاسمی (۱۳۷۲)، سبزیان (۱۳۶۶)، افلاطونی (۱۳۶۷) همخوانی دارد. عواملی نظیر نرخ بالای بیکاری شهرستان آبادان، عدم وجود فرصتهای شغلی مناسب مخصوصاً برای بومیان، مکفی نبودن درآمدها و سطح پایین معیشتی در این شهرستان در کنار متغیرهایی مثل کمبود امکانات

رفاهی و درمانی مناسب، زمینه تمایل به برون کوچی از این شهرستان را برای پاسخگویان فراهم آورده است.

بین متغیر مستقل عوامل اجتماعی، فرهنگی و گرایش به برون کوچی با سطح معناداری ۰/۰۰۰ رابطه معناداری وجود دارد اثبات این فرضیه با تعدادی از نتایج تحقیقات صالحی (۱۳۷۱)، شریفی (۱۳۷۶)، اردهایی (۱۳۸۵)، دره زرشکی (۱۳۸۶)، جعفری معطر (۱۳۸۷)، سبزیان (۱۳۶۶)، افلاطونی (۱۳۶۷) همخوانی دارد، بنابراین پاسخگویان کمبود و فقر شدید امکانات تفریحی، آموزشی و تحصیلی، فقر فاحش فضاهای فرهنگی مثل فرهنگسرا، سینما و کتابخانه، خرابه‌های به جامانده از جنگ و مهاجرت گسترده روستاییان از اطراف به شهرستان آبادان و حاکمیت فرهنگ روستایی بر روابط اجتماعی و فرهنگی شهرستان را از جمله عواملی می‌دانند که گرایش آنها به مهاجرت از شهرستان آبادان را به وجود آورده است.

پیشنهادات تحقیق

- ۱- استفاده از نیروهای بومی توسط بخشهای خصوصی و دولتی و اشراف بر کار پیمانکاران جهت استفاده از افراد بومی و بکار گیری آنها در پروژه‌های بزرگ صنعتی پالایشگاه و مجتمع پتروشیمی.
 - ۲- آزاد ساختن صید و صیادی در آبهای اروند برای رونق بخشیدن به امور صیادی.
 - ۳- رسیدگی به بافت اجتماعی شهر و روستاهای اطراف شهرستان به منظور جلوگیری از مهاجرت روستاییان به نقاط مرکزی آبادان.
 - ۴- ایجاد مراکز تفریحی، گردشگری برای خانواده‌ها که شامل سینما و پارکها می‌باشد.
- ۱- ایجاد امکانات اولیه مناسب که شامل آب شرب سالم، برق، گاز و... می‌باشد که این سه آیتم هنوز برای مردم آبادان عنوان معضل مطرح است.

منابع

۱. ارشاد، فرهنگ و داود آقایی «تصویری از مهاجرت در استان خوزستان در دهه ۶۵-۷۵ و موضوع مهاجرت بازگشتی» انجمن جامعه شناسی ایران، ۱۳۸۱.
۲. ارشاد، فرهنگ و عزیز حزباوی «بررسی برخی انگیزه‌های تمایل به برون کوچی از شهر اهواز» انجمن جامعه شناسی ایران، ۱۳۸۴.
۳. افلاطونی، آ: ۱۳۶۷، بررسی علل مهاجرت ازدوحوزه آبخیز لیره سرو گلنبد در شمال کشور، پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی، دانشگاه مازندران.
۴. احمدی، وکیل، ۱۳۸۳. بررسی گرایش به مهاجرت از روستا به شهر و عوامل مؤثر بر آن، پایان نامه کارشناسی ارشد جمعیت شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
۵. بیگ محمدی، حسن و بهنام منافی «تحلیلی بر روند مهاجرت در استان فارس» فصلنامه جمعیت، شماره ۴۳ و ۴۴، تابستان ۱۳۸۲.
۶. بیگ محمدی، حسن و رضا مختاری ملک آبادی «تحلیلی بر روند مهاجرت در استان خوزستان» فصلنامه جمعیت، شماره ۴۵ و ۴۶، پاییز و زمستان ۱۳۸۲.
۷. جعفری معطر، فریدون (۱۳۸۷)، مهاجرت نخبگان، تهران: موسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی
۸. جعفریان، عبدالحمید (۱۳۸۲). بررسی عوامل مرتبط با تمایل اعضای هیات علمی دانشگاه‌های جنوب شرق به مهاجرت از کشور (سال تحصیلی ۱۳۸۱-۱۳۸۲)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی بخش علوم تربیتی، دانشگاه شهید باهنر کرمان.
۹. دره زرشکی، محمد (۱۳۸۶). تحلیل تمایل جوانان روستایی پسر شهرستان کرمانشاه به مهاجرت و عوامل مؤثر بر آن، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی.
۱۰. راد، کیان، مهاجرت معکوس، هفته نامه اقتصادی فرهنگی اجتماعی ارمان بازار، استان خوزستان، سال سوم، شماره ۱۰۸.

۱۱. زنجانی، حبیب ا. . . ، مهاجرت، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۸۰.
۱۲. سبزیان، سعید (۱۳۶۶). ساختار اقتصادی، اجتماعی روستا و مهاجرت از روستا در اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
۱۳. شریفی، منصور (۱۳۷۶). بررسی گرایش اعضای هیئت علمی دانشگاههای تهران به مهاجرت از کشور، پایان نامه کارشناسی ارشد جمعیت شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
۱۴. شعبانلو، رحیم (۱۳۸۰). بررسی گرایش دانشجویان به مهاجرت از کشور، پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۵. صالحی، فروزنده (۱۳۷۱). مروری بر پدیده فرار مغزها و علل و عوامل مرتبط بر آن، پایان نامه ی کارشناسی ارشد دانشگاه تهران.
۱۶. قاسمی، ی: ۱۳۷۲، بررسی انگیزه مهاجرت روستائیان و عشایر به شهر ایلام، تهران، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان ایلام.
۱۷. قاسمی اردهائی، علی (۱۳۸۵). تجربه اقامتی و تمایل به مهاجرت به شهر تهران: بررسی مقایسه ای دانشجویان غیر تهرانی دانشگاههای تهران، شیراز و مازندران. دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
۱۸. - کشتکار، مرتضی «مهاجرت بین استانی و باز توزیع جمعیت در ایران طی سال های ۷۵-۱۳۶۵» شماره ۴۲، نشریه جمعیت، زمستان ۱۳۸۱.
۱۹. لهسایی زاده، عبد العلی، «نظریات مهاجرت» شیراز، انتشارات نوید، ۱۳۶۸.
۲۰. منافی، عزت ا... «مهاجرت و رابطه آن با بزهکاری، نمونه موردی شهر وین ۱۹۹۶» شماره ۲۷ و ۲۸، فصلنامه جمعیت، بهار و تابستان ۱۳۷۸.
۲۱. مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی شهرستان های استان خوزستان به تفکیک شهرستان، ۱۳۸۵.
۲۲. مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن به تفکیک شهرستانها، ۱۳۸۵.
۲۳. وحیدی، پریدخت «مهاجرت بین المللی و پیامدهای آن» وزارت برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی - اجتماعی و انتشارات، ۱۳۶۴.

24. -Brzenski, Micheal A. Migration and opportunity Aquilitative Investigation of the Chinese student Brain drain Phenomenon, Dissertaion. Abstracts international, vol. 54, No3(1993).
25. -Long, hrry(1992)changing Residence: comparative perspectives on its Relationship to age es, 46:141-148.
26. Massey, Douglass. (1990)Social structure, Household strategies the cumulative causation of migration, Population Index, 56(1):3-26.
27. [www. irandoc. ac. ir](http://www.irandoc.ac.ir)
28. [www. sci. org. ir](http://www.sci.org.ir)

